

RAPORT ȘTIINȚIFIC FINAL

Activitățile proiectului *De la frontiere medievale la granițe moderne. Organizarea militară a părților vestice ale Principatului Transilvaniei în secolele XVI-XVII* (EMBoT) (PN-III-P1-1.1-TE-2019-0457) s-au desfășurat conform planului de realizare, în perioada 1 septembrie 2020 – 31 august 2022. Membrii echipei au finalizat toate activitățile de cercetare și diseminare planificate, contribuind astfel la realizarea celor trei obiective ale proiectului de cercetare: **(O.1)** Analiza impactului social al războiului la frontiera de vest a Principatului Transilvaniei; **(O.2)** Identificarea impactului economic al activităților militare de la frontiera de vest a Principatului Transilvaniei; **(O.3)** Transferul cunoașterii și tehnologiei militare în zona de frontieră. Realizarea acestor obiective va fi prezentată în mod detaliat în cadrul secțiunii: **Obiectivele prevăzute/realizate.**

Descrierea activităților

Activitatea 1. *Studiu bibliografic*

Această activitate s-a desfășurat cu precădere pe parcursul primelor două etape de implementare a proiectului și a avut în vedere o analiză critică a literaturii de specialitate ce tratează în mod direct sau indirect tematica proiectului nostru de cercetare. S-a urmărit identificarea principalelor abordări metodologice și conceptuale referitoare la problematica organizării frontierelor/granițelor cu implicațiile lor de natură socială, economică și tehnologică. Analiza a avut în vedere două mari categorii de contribuții istoriografice, abordate într-o manieră selectivă: lucrările referitoare la evoluția generală a frontierelor/granițelor în Epoca Modernă Timpurie și literatura de specialitate ce abordează cazul particular al frontierei/graniței de vest a Transilvaniei.

Problema delimitărilor teritoriale (frontiere/granițe) are o îndelungată tradiție în cercetarea istorică dar și în alte discipline din sfera umanistă și a științelor sociale. Paradigma teoretică stabilită de istoricul american Frederick Jackson Turner a inspirat atât abordări similare cât și aprecieri critice. După mai bine de un secol evoluția „liniilor convenționale” ce separă state, națiuni dar și areale de cultură și civilizație continuă să suscite interesul cercetătorilor. În ceea ce privește evoluția acestei problematice în istoriografia Epocii Moderne Timpurii (secolele XVI-XVIII) se pot constata câteva tendințe de dată recentă. O preocupare importantă o constituie încă stabilirea unei terminologii cât mai precise în

identificarea și analiza acestor realități. Intervalul cronologic reprezentat de Epoca Modernă Timpurie este privit ca o perioadă de tranziție de la realitățile lumii medievale, caracterizate prin frontiere vagi (zone fluide de interacțiune) la delimitările teritoriale moderne, precise, statice și restrictive. Cercetări recente dedicate acestei tematici au evidențiat o strânsă legătură între procesul de stabilire a delimitărilor teritoriale și capacitatea statului modern timpuriu de a exercita autoritate politică și juridică. De asemenea au fost identificate diferențe considerabile între organizarea zonelor limitrofe (de frontieră) și cele din interiorul (*hinterland*-ul) statelor, în contextul reevaluării relației dintre autoritatea politică centrală și elitele locale. Tranziția de la frontiere medievale la granițe moderne, în special în cazul Europei Centrale și de Sud-Est, a fost adesea corelată cu procesul de „militarizare”. Frontierele s-au transformat treptat în granițe liniare odată cu organizarea unor structuri militare permanente cu un grad ridicat de profesionalizare, cum a fost cazul regimentelor de graniță. O analiză detaliată a acestor tendințe istoriografice a fost realizată în cadrul studiului introductiv din volumul *From Medieval Frontiers to Early Modern Borders in Central and South-Eastern Europe* (Berlin: Peter Lang, 2022), editat de membri echipei proiectului de cercetare.

Zona de frontieră ce a separat Principatul Transilvaniei de Ungaria Habsburgică și Imperiul Otoman a constituit o preocupare mai veche a istoriografie românești, maghiare și germane (săsești). Până în prezent literatura de specialitate s-a concentrat cu precădere asupra reconstituirii principalelor evenimente politico-militare care au produs schimbări teritoriale semnificative. Există de asemenea un număr considerabil de studii monografice dedicate diverselor cetăți din această zonă de frontieră. Printre temele abordate cu predilecție se numără: reconstituirea cronologiilor politico-militare, aspecte de arhitectură și cultură materială (studiile și volumele ce analizează conscripții sau inventare), organizarea domeniilor din jurul „cetăților de margine”, evoluții sociale și demografice în zona de frontieră, etc. Problema impactului social și economic al războiului asupra zonei de frontieră, precum și problema transferului de cunoaștere și tehnologie militară constituie preocupări mai recente pentru istoriografiile interesate de această regiune.

Activitatea 2. Identificarea, selectarea și interpretarea de noi date din surse primare

O activitate de importanță majoră, desfășurată pe parcursul întregului proiect, a constituit-o identificarea, selectarea și analiza de noi date din sursele istorice oficiale sau cu caracter narativ. Desfășurarea acestei activități a fost facilitată de progresele considerabile

înregistrate în digitalizarea bibliotecilor și arhivelor. Printre cele mai utilizate colecții accesibile on-line se numără: arhivamedievală.ro și hungaricana.hu.

Datele selectate din colecțiile digitalizate au fost completate cu un considerabil material documentar colectat din diverse biblioteci și arhive românești sau din străinătate. În acest scop membrii echipei au efectuat stagii de cercetare la:

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Cluj, România

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sibiu, România

Österreichisches Staats Archiv, Haus-Hof- und Staats Archiv, Viena, Austria

Österreichische National Bibliothek, Sammlung von Handschriften und alten Drucken, Viena, Austria

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapesta, Ungaria

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kezirattár, Budapesta, Ungaria

Din sursele cercetate, reprezentând un interval cronologic extins (sec. XV-XVIII), membrii echipei au selectat datele relevante pentru organizarea frontierelor Transilvaniei, acordând o atenție deosebită părților vestice. Desfășurarea conflictelor militare, organizarea domeniilor de cetate, dinamica socială a comunităților din zona de frontieră precum și gestionarea diverselor probleme de natură economică și administrativă de către instituțiile centrale și locale au reprezentat câteva dintre cele mai frecvente aspecte întâlnite.

Activitatea 3. *Redactare și editare*

În cadrul acestui proiect, membrii echipei de cercetare au pregătit un număr total de 15 publicații (articole, studii și capitole în volume colective), dintre care 12 în limba engleză și 3 în limba română.

De asemenea, echipa proiectului fost implicată în pregătirea unui volum colectiv de studii intitulat: *From Medieval Frontiers to Early Modern Borders in Central and South-Eastern Europe*, publicat la editura cu prestigiu internațional Peter Lang Publishing Group din Berlin. Pe lângă contribuțiile celor patru membri ai echipei de cercetare, volumul include studii ale unor specialiști din instituții de cercetare și învățământ superior precum: Universitatea Eötvös Loránd, Budapesta; Arhiva Municipală din Győr, Institutul de Istorie din Belgrad; Centro Studi Adria-Danubia, Duino Aurisina, Trieste; Institutul de Istorie Nicolae

Iorga, București; Universitatea din Timișoara; Muzeul Național al Banatului, Timișoara; Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu.

Activitatea 4. *Diseminare*

Rezultatele cercetărilor desfășurate în cadrul acestui proiect au fost diseminate prin publicații și prezentări în cadrul unor conferințe naționale și internaționale.

8 articole au fost publicate, acceptate spre publicare sau se află în evaluare la reviste de specialitate indexate în baze de date internaționale: *Eastern European History Review*, *Territorial Identity and Development*, *Hiperboreea*, *Banatica*, *Studii și Materiale de Istorie Medie*, *Acta Musei Napocensis. Historica*.

7 studii/capitole au fost publicate sau acceptate pentru publicare în volumele: Florin Nicolae Ardelean, Liviu Cîmpeanu, Gelu Fodor, Livia Magina (eds.), *From Medieval Frontiers to Early Modern Borders in Central and South-Eastern Europe* (Berlin: Peter Lang, 2022) și Blanka Szeghyová (ed.), *History of Crime in Central and Eastern Europe from the Middle Ages to 1848*, (Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV, 2023).

10 prezentări au fost susținute în cadrul unor conferințe organizate de instituții de cercetare și învățământ superior precum: Institutul de Istorie al Academiei Slovace de Științe; Muzeul Slovaciei de Est din Košice; Muzeul Național al Banatului, Timișoara; Universitatea de Vest, Timișoara; Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu; Universitatea din Pitești, etc.

Obiectivele prevăzute/realizate

(O.1) *Analiza impactului social al războiului la frontiera de vest a Principatului Transilvaniei*

Investigarea surselor oficiale și narrative a evidențiat faptul că dinamica socială în zona de frontieră a fost profund marcată de război. Atât campaniile militare de anvergură cât și diversele forme de conflict local au modelat comportamentele și relațiile sociale în cadrul comunităților din „zonele de margine”. Elitele locale au jucat un rol important în organizarea politico-administrativă a frontierei, bucurându-se de un grad ridicat de autonomie în relație cu autoritatea centrală. În cazul frontierei de vest a Transilvaniei acest aspect a influențat stabilirea unei delimitări teritoriale, mai mult sau mai puțin clare, față de teritoriile supuse

Casei de Habsburg la mijlocul secolului al XVI-lea (I. 1; I. 4; I. 7; I. 8; II. 5; II. 6; III. 2; III. 8).

Migrația a reprezentat un factor determinant pentru evoluția socială a zonelor de frontieră în Epoca Modernă Timpurie. În urma cercetărilor efectuate am constatat că în cazul Transilvaniei pot fi identificate mai multe forme de mobilitate a populației care pot fi corelate cu conflictele militare din regiunile de margine. Analiza surselor documentare indică un fenomen amplu de migrație (mobilitate) temporară pe distanțe relativ mici, din zona de frontieră în teritoriile din imediata vecinătate. În contextul conflictelor militare, indivizi, familii, (în special membrii elitei sociale ce pot fi surprinși mai frecvent în sursele documentare) dar și comunități întregi căutau refugiu în teritoriile din interiorul țării. Adaptarea la noile condiții era însă un proces dificil și mulți dintre cei care au părăsit zona de frontieră își manifestau dorința de a reveni. În același timp frontiera constituia un spațiu al oportunităților pentru cei care se implicau activ în conflictele militare. Înnobilarea, obținerea unui statut semi-privilegiat pe lângă cetățile de graniță sau câștigurile materiale (solde regulate, pradă de război) constituiau o motivație puternică pentru cei care alegeau să se stabilească în zona de frontieră. (I. 2; I. 3; I. 4; I. 6; II. 2; II. 3; III. 5; III. 7; III. 9; III. 10).

Frontiera de vest a Transilvaniei prezintă o serie de trăsături particulare și din punctul de vedere al structurilor sociale. Era un spațiu dominat de „cetățile de margine” și de vastele lor domenii care cuprindeau mai multe zeci de așezări (sate și târguri). Cei implicați în apărarea frontierei, nobilii dar și categoriile militare semi-permanente (drabanți, pușcași, haiduci etc.) aveau un statut social privilegiat și se bucurau de diverse beneficii materiale. Evoluția ascendentă a acestor grupuri constituie o etapă premergătoare procesului de „militarizare” din secolul al XVIII-lea care a marcat în mod decisiv tranziția de la frontierele medievale la granițele moderne. (I. 3; I. 6; I. 7; II. 1; II. 4; III. 2; III. 5; III. 6; III. 10).

(O.2) *Identificarea impactului economic al activităților militare la frontiera de vest a Principatului Transilvaniei.*

Cercetările dedicate delimitărilor teritoriale în Epoca Modernă Timpurie (sec. XVI-XVIII) au evidențiat diferențe semnificative între zonele de frontieră (*borderland*) și zonele interne (*hinterland*). Diferențe notabile, în special în ceea ce privește evoluția economică, am constatat și în cazul Transilvaniei. O trăsătură economică dominantă a zonei de frontieră o constituie utilizarea predilectă a resurselor materiale și umane în procesul de consolidare a sistemului defensiv. Cercetările noastre au demonstrat însă faptul că resursele locale nu au

fost suficiente pentru a asigura securitatea frontierei de vest. În consecință autoritatea centrală (principele și dieta) s-a văzut nevoită să mobilizeze adesea resursele *hinterland*-ului transilvănean pentru a proteja frontiera de vest a țării. Stările ardelene (nobilimea, secuii și sașii) s-au implicat activ în consolidarea sistemului defensiv apusean prin plata unor taxe generale destinate construcției și modernizării fortificațiilor (în special pe parcursul secolului al XVI - lea) respectiv pentru plata soldelor și aprovizionarea garnizoanelor din aceste cetăți (mai ales din a doua jumătate a secolului al XVII-lea). Construcția, consolidarea și întreținerea cetăților importante din sistemul defensiv apusean dar și a altor tipuri de fortificații, precum castele sau chiar așezări urbane fortificate, au implicat costuri materiale de mare anvergură. Am surprins această situație economică prin analiza conscripțiile domeniilor de cetate și inventarele acestora. (I. 3; I. 4; I. 5; I. 8; II. 3; II. 4; III. 1; III. 5)

Un alt aspect important identificat pe parcursul acestei cercetări a fost impactul negativ al conflictelor militare asupra vieții economice. Campaniile de anvergură dar și diversele forme de agresiune militară tipice zonei de frontieră (în special incursiunile de jaf) au afectat semnificativ desfășurarea activităților economice însă nu au determinat nicodată întreruperea lor totală. Deși multe din centrele urbane ale regiunii au înregistrat scăderi considerabile în activitățile lor agricole și comerciale, părțile de vest ale Transilvaniei au continuat să se numere printre cele mai prospere zone controlate de principii de la Alba Iulia. Această evoluție este pusă în lumină de conscripțiile domeniilor fiscale și de inventarele cetăților de margine ce indică o producție semnificativă de bunuri și produse agricole. Potențialul economic al zonelor de frontieră transilvăneană a continuat să fie apreciat de autoritățile centrale și după cucerirea Habsburgică de la finalul secolului al XVII-lea. (I. 5; I. 8; II. 2; II. 3; II. 6; II. 7; III. 1; III. 7; III. 9)

(O.3) Transferul cunoașterii și tehnologiei militare în zona de frontieră

Frontierele Europei Moderne Timpurii au reprezentat spații deschise transferului de cunoaștere și tehnologie militară. Cercetările noastre au evidențiat faptul că această interpretare se aplică pe deplin și în cazul frontierei de vest a Principatului Transilvaniei. Supusă schimbărilor frecvente de autoritate politică și afectată de o stare aproape endemică de război, frontiera apuseană s-a dovedit foarte receptivă la inovațiile militare ale Epocii Moderne Timpurii. Impunerea treptată a noilor principii de arhitectură militară (fortificațiile bastionare) a determinat una dintre cele mai vizibile transformări ale frontierei în secolele XVI-XVII. Răspândirea noilor fortificații a adus cu sine o serie de schimbări importante în

strategia defensivă a statului transilvănean precum și în gestionarea economică și administrativă a frontierei. Capacitatea de rezistență sporită a noilor cetăți a contribuit la procesul de stabilizare a frontierei și, pe termen lung, la transformarea ei treptată în graniță liniară, bine determinată. Acest proces este de asemenea reflectat în creșterea numerică a efectivelor militare permanente implicate în apărarea zonelor de margine. Evoluția ascendentă a unor noi categorii militare, în special trupe de infanterie specializate în utilizarea armelor de foc (drabanți, pușcași etc.), constituie un alt indiciu al procesului treptat de transformare a frontierelor medievale, ce și-a atins apogeul odată cu „militarizarea” din secolul al XVIII-lea. (I. 2; I. 5; I. 6; II. 1; II. 3; II. 5; II. 7; III. 4; III. 5; III. 6; III. 9)

Rezultate obținute (livrabile)

I. Articole

I. 1. Livia Magina, Claudiu Călin, “O familie armalistă la frontiera de vest a Principatului Transilvaniei: Polyk de Oradea”, *Banatica* 30 (2020): 191-212. (EBSCO, ERIH, CEEOL).

I. 2. Florin Nicolae Ardelean, “War and Social Conflicts in Early Modern Border Areas: Colonel Ludovicus de La Borde and Satu Mare (Szatmár) Fortress (1673-77)”, *Hiperboreea*, 8/1 (2021): 16-37. (Web of Science ESCI, EBSCO, CEEOL, ERIH PLUS) (DOI: 10.5325/hiperboreea.8.1.0016).

I. 3. Liviu Cîmpeanu, “The Transylvanian-Saxon University at War: “Trabanten” in John Sigismund Szapolyai’s Campaigns at the North-Western Borders of Transylvania (1561-1567)”, *Acta Musei Napocensis. Historica*, 58/II (2021): 11-29. (CEEOL, ERIH PLUS).

I. 4. Florin Nicolae Ardelean, “Political Boundaries and Territorial Identity in Early Modern Central Europe: the Western Frontier of Transylvania in the Middle of the Sixteenth Century”, *Territorial Identity and Development*, Vol. 6, Nr. 1 (2021): 21-38. (CEEOL, ERIH PLUS) (DOI: <http://doi.org/10.23740/TID120212>).

I. 5. Livia Magina, “Elemente de viață materială într-un castel de la frontiera de vest a Transilvaniei: Aghireșu la mijlocul secolului al XVII-lea”, *Studii și Materiale de Istorie Medie*, XXXIX (2021): 289-307. (ERIH PLUS, CEEOL).

I. 6. Romulus-Gelu Fodor, “Regimentele de graniță din Transilvania și eficiența lor în prevenirea izbucnirii epidemiilor de ciumă în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea”, *Banatica* (2022). (EBSCO, ERIH PLUS, CEEOL).

I. 7. Livia Magina, “Novitates de Turcis scribit”: spies and news about Ottomans on borders of Transylvania and Southern Parts in the early 16th century, *Eastern European History Review* 5 (2022) (ERIH PLUS).

I. 8. Florin Nicolae Ardelean, Contested Borderlands: War and Territorial Disputes between Transylvania and the Ottoman Empire (1594-1595), *Eastern European History Review* 5 (2022) (ERIH PLUS).

II. Capitole în cărți/volume

II. 1. Florin Nicolae Ardelean, Frontiers and Military Organization in Transylvania: The Guardsman (Drabant/Darabont) during the Second Half of the Sixteenth Century, in Florin Nicolae Ardelean, Liviu Cîmpeanu, Gelu Fodor, Livia Magina (eds.), *From Medieval Frontiers to Early Modern Borders in Central and South-Eastern Europe* (Berlin: Peter Lang, 2022), 175-190.

II. 2. Livia Magina, Cross-Border Mobility: War Refugees in Early Modern Transylvania, in Florin Nicolae Ardelean, Liviu Cîmpeanu, Gelu Fodor, Livia Magina (eds.), *From Medieval Frontiers to Early Modern Borders in Central and South-Eastern Europe* (Berlin: Peter Lang, 2022), 95-113.

II. 3. Romulus-Gelu Fodor, An Eighteenth Century Constitutional Struggle: Institutions, Defence and Border Legislative Matters between the Imperial Court and the Transylvanian Diet, in Florin Nicolae Ardelean, Liviu Cîmpeanu, Gelu Fodor, Livia Magina (eds.), *From Medieval Frontiers to Early Modern Borders in Central and South-Eastern Europe* (Berlin: Peter Lang, 2022), 115-138.

II. 4. Liviu Cîmpeanu, *Ad Retinendam Coronam*. Military Organization at the Transylvanian Border in the Late Middle Ages: The Transylvanian-Saxon Militias, in Florin Nicolae Ardelean, Liviu Cîmpeanu, Gelu Fodor, Livia Magina (eds.), *From Medieval Frontiers to Early Modern Borders in Central and South-Eastern Europe* (Berlin: Peter Lang, 2022), 141-174.

II. 5. Florin Nicolae Ardelean, Crime, punishment and discipline in the borderlands: Two military edicts issued in the Principality of Transylvania (1665 and 1671), in Blanka Szeghyová (ed.), *History of Crime in Central and Eastern Europe from the Middle Ages to 1848*, (VEDA, vydavateľstvo SAV, Bratislava, 2023) – acceptat

II. 6. Liviu Cîmpeanu, Failed Regicide or skilled political plot? An Alleged assassination attempt on Queen Isabella Jagiellonka and the Fight for Supremacy over the Eastern Frontiers

of Christendom (1558), in Blanka Szeghyová (ed.), *History of Crime in Central and Eastern Europe from the Middle Ages to 1848*, (VEDA, vydavateľstvo SAV, Bratislava, 2023) – acceptat

II. 7. Fodor Romulus Gelu, Crimes and criminals at the borders of Transylvania in the second half of the Eighteenth Century, in Blanka Szeghyová (ed.), *History of Crime in Central and Eastern Europe from the Middle Ages to 1848*, (VEDA, vydavateľstvo SAV, Bratislava, 2023) – acceptat

III. Conferințe (prezentare orală)

III. 1. Livia Magina, *The inventory of border fortifications Adrian and Cheresig at the beginning of 17th century*, în cadrul conferinței internaționale *Interethnic Relations in Transylvania, 13th edition- Medieval locals, neighbours, friends and enemies* - Sibiu, October 15th – 18th, 2020 (Organizatori: The General Secretariat of the Government of Romania; Department for Interethnic Relations and Romanian Academy – the Institute of Socio-Human Research – Sibiu, ‘Lucian Blaga’ University of Sibiu; The Astra National Museum Complex, Brukenthal National Museum Sibiu County Council - Astra Sibiu County Library; The Association for the Embellishment for the city of Sibiu).

III. 2. Livia Magina, *Două diplome de înnobilare pentru caransebeșeni din secolele XVI-XVII*, în cadrul Simpozionului Internațional *In Memoriam Constantin și Hadrian Daicoviciu* cea de-a XLVI-a ediție (on-line) 25 – 26 noiembrie 2020 (Organizator: Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță, Caransebeș).

III. 3. Livia Magina, Run away, better than stay: refugees from southern border areas in 17th century Transylvania, *Borders and Communities in Central and South-Eastern Europe*, (on-line), 16-17 martie, 2021 (Organizator: Universitatea de Vest, Timișoara).

III. 4. Florin Nicolae Ardelean, Defending the borders and the court of the prince: the role of the guardsman (drabant/darabont) in the Transylvanian military organization during the second half of the Sixteenth century, *Borders and Communities in Central and South-Eastern Europe*, (on-line) 16-17 martie, 2021 (Organizator: Universitatea de Vest, Timișoara).

III. 5. Florin Nicolae Ardelean, Daily Life on the Western Frontier of Transylvania: the Garrison of Hust (Huszt/Xyct) Fortress in the second half of the Seventeenth Century, *Politics and Society in Central and South-Eastern Europe. Daily life in medieval and early modern times (11th – 17th centuries)*, (on-line) 7-8 octombrie 2021 (Organizator: Muzeul Național al Banatului, Timișoara).

III. 6. Florin Nicolae Ardelean, Crime and Punishment in Early Modern Borderlands: Abusive Behaviour of Soldiers in the Armies of the Transylvanian Principality (Second Half of the 17th Century), *History of Crime in Central and Eastern Europe from the Middle Ages to 1848*, 24-26 mai 2022 (Organizatori: Institutul de Istorie al Academiei Slovace de Științe, Muzeul Slovaciei de Est din Košice).

III. 7. Livia Magina, File re-opened: Crime, robbery and politics on the Ottoman-Transylvanian frontier in 17th century, *History of Crime in Central and Eastern Europe from the Middle Ages to 1848*, 24-26 mai 2022 (Organizatori: Institutul de Istorie al Academiei Slovace de Științe, Muzeul Slovaciei de Est din Košice).

III. 8. Liviu Cîmpeanu, The Eastern Frontier of Christendom at Stake: The Murder Attempt on Queen Isabella Jagiellon and Its Political Consequences for Transylvania (1558), *History of Crime in Central and Eastern Europe from the Middle Ages to 1848*, 24-26 mai 2022 (Organizatori: Institutul de Istorie al Academiei Slovace de Științe, Muzeul Slovaciei de Est din Košice).

III. 9. Fodor Romulus Gelu, Crimes and criminals at the borders of Transylvania in the second half of the Eighteenth Century, *History of Crime in Central and Eastern Europe from the Middle Ages to 1848*, 24-26 mai 2022 (Organizatori: Institutul de Istorie al Academiei Slovace de Științe, Muzeul Slovaciei de Est din Košice).

III. 10. Florin Nicolae Ardelean, Războiul și mobilitatea populației: aspecte privind impactul social și demografic al conflictelor militare în Transilvania secolului XVII, *Istorie, civilizație și cultură în spațiul românesc*, 8-9 iulie 2022 (Organizatori: Universitatea din Pitești, Muzeul Municipal Câmpulung)

IV. Cărți

IV. 1. Florin Nicolae Ardelean, Liviu Cîmpeanu, Gelu Fodor, Livia Magina (eds.), *From Medieval Frontiers to Early Modern Borders in Central and South-Eastern Europe* (Berlin: Peter Lang, 2022).

Prin acest proiect de cercetare am demonstrat faptul că procesul de tranziție de la frontiere medievale la granițe moderne timpurii, care s-a bucurat de ample analize în literatura de specialitate dedicată Europei secolelor XVI-XVIII, s-a desfășurat în parametri similari și în cazul Principatului Transilvaniei. Rezultatele diseminate prin publicațiile și prezentările de conferință enumerate mai sus indică complexitatea acestui proces îndelungat care transcende limitele cronologice ale Epocii Moderne Timpurii. Sub impactul conflictelor militare aproape

endemice, frontierele Transilvaniei au suferit transformări treptate reflectate la nivel social, economic și tehnologic.

Relația complicată dintre autoritatea centrală și elitele locale a marcat evoluția acestei frontiere în secolul al XVI-lea în timp ce efectele centralizării autorității politice și administrative s-au intensificat pe parcursul secolului al XVII-lea. Deși frontiera de vest ca delimitare politică interstatală a dispărut spre finalul secolului al XVII-lea odată cu cucerirea Transilvaniei de către Habsburgi, moștenirea ei instituțională a influențat reorganizarea frontierelor operată de noua autoritate politică. Această moștenire se reflectă și în menținerea unei identități regionale distincte ce a supraviețuit în noul context politic.

Transformarea frontierelor Epocii Moderne Timpurii este strâns legată de fenomenul migrației și al mobilității populației. Identificarea diverselor forme de mobilitate demografică în zona de frontieră constituie un alt rezultat important al proiectului nostru. Mobilitatea populației între frontieră și regiunile din interiorul țării s-a produs în ambele sensuri. Cei care căutau refugiu din calea confruntărilor militare erau înlocuiți de cei care căutau oportunitățile de câștig material și ascensiune socială oferite de viața în „zonele de margine” ale țării.

Organizarea sistemului defensiv de apus a exercitat o presiune financiară considerabilă asupra statului transilvănean. Resursele locale (în special domeniile vaste ale cetăților de margine) dar și o mare parte din resursele umane și materiale din restul țării au fost mobilizate pentru consolidarea frontierei. În perioada ce a precedat stabilirea granițelor liniare, zonele de frontieră erau spații vaste, marcate de puncte strategice importante (fortificațiile) de a căror stăpânire depindea controlul asupra teritoriilor învecinate. Din punctul de vedere al tehnologiei și artei militare, organizarea frontierei de vest a Transilvaniei a fost marcată de răspândirea fortificațiilor bastionare și de consolidarea categoriilor militare cu caracter permanent (garnizoane) și semi-permanent (darabani, pușcași etc.).

Impactul estimat al rezultatelor obținute

Estimăm că rezultatele obținute în cadrul acestui proiect de cercetare vor fi bine receptate atât de istoriografia românească cât și de comunitatea academică internațională. Cel mai important rezultat al proiectului, cu un impact considerabil atât la nivel național cât și internațional, îl constituie identificarea și analiza procesului de tranziție de la frontierele medievale la granițele moderne timpurii, cu particularitățile specifice cazului transilvănean. Diseminarea amplă a rezultatelor cercetării va contribui la familiarizarea comunității academice românești cu noile perspective și abordări metodologice specifice subdomeniului

border studies. O altă contribuție de impact o constituie aducerea în discuție a unor noi concepte în cercetarea istorică românească (ex: identitate teritorială, elita frontierei etc.) precum și clarificări în utilizarea terminologiei specifice: frontieră/graniță.

Cea mai mare parte a rezultatelor au fost publicate sau prezentate în limba engleză (12 din 15 articole/studii și 8 din 10 prezentări de conferință). Astfel, cercetarea noastră oferă noi perspective pentru analiza fenomenului global de evoluție a delimitărilor teritoriale, integrând datele referitoare la Transilvania modernă timpurie în circuitul științific internațional.

Adresa web a site-ului proiectului:

<http://transylvanianborder.granturi.ubbcluj.ro/>

Director Proiect,
Dr. Florin Nicolae Ardelean

